

Prach a med si...

Andrej Kalinka a Ivan Martinka sú tvorcovia, ktorých inscenácie sa nezakladajú na princípoch klasického činoherného divadla. Ich tvorba predstavuje syntézu bábkoherektva, výtvarna i hudby. V ich dielach všetky zložky spolu súvisia, nadväzujú, jedna bez druhej by stratili zmysel, ich samostatná existencia je prakticky nemožná.

Domov, eros, viera je v poradí druhým výtvorom divadelného zoskupenia Med a prach, prvým boli Bartimejove pašie, uvádzané už v roku 2006, keď ešte zoskupenie oficiálne nejestvovalo. Samotní autori nenazývajú dielo inscenáciou, ale scénickým dielom.

Práve scéna je veľmi dôležitým prvkom. V inscenáciách tvorcov Kalinka, Martinka je výtvarno a celkovo scéna veľmi dôležitým, významotvorným prvkom, ktorý je možné interpretovať rôznymi spôsobmi. Divákovi sa tak otvárajú možnosti, musí sa zamýšľať nad tým, čo jednotlivé prvky znamenajú konkrétne pre neho, nie je dôležité, aby celé publikum pochopilo jeden znak tým istým spôsobom.

Takýchto znakov je na scéne veľké množstvo. Najvýraznejším scénickým prvkom sú tri sklenené panely, ktoré sú síce priehľadné, no slúžia ako maliarske plátno. Juraj Poliak, ktorý vytvoril scénu je po celý čas prítomný na javisku a na sklenených paneloch vytvára obrazy, ktoré sa rôznia. Dostávame sa od nápisov na paneloch, cez plán kostola až po znázornenie zeme. Zem nie je jediný živý, ktorý je znázornený na paneloch, objavuje sa na nich až ako posledná, ako výsledok všetkého diania.

Prvým živlom bola voda. Postriekaním skla vzniklo miesto, na ktoré sa dali priliepať písmená, čím sa dali vytvárať viaceré významy. Počas písania na sklo, ktorého výsledkom bola veta „*Hľadajte moju tvár*“ sa na ňom objavilo viacero významotvorných spojení ako „*Hľa, ja*“ alebo „*Hlad*“. Hľadanie je tým, čo nás sprevádza celý život, len hľadaním a poznávaním nových vecí je človek živý. Voda zabezpečuje možnosť ďalšieho hľadania. Zmýva jednotlivé motívy z panelov, otvára nové možnosti, opätovne vytvára nový priestor.

Oheň sa na paneloch objavuje postupne, vytvára sa veľmi dlho, aby nakoniec mohol vzplanúť pred tvármi hercov. Živly znázorňovali očistu. Najprv voda, zmývajúca farbu, doslova očisťujúca sklo, no obrazne očisťujúca všetko, čo sa deje. Oheň, po ktorom ostáva čistý, no vyhorený priestor. Aj vyhorenosť je však možnosťou. Veľmi dôležitou možnosťou na nový začiatok.

Na konci sa na paneloch objavuje zem. Pôda. Práve pôda so sebou nesie veľké množstvo posolstva, ktoré chce Domov, eros, viera dať divákovi. Symbolicky sa dostaneme cez ostatné živly k zemi a tiež sa k nej dostávame až na úplnom konci. Prach si a na prach sa obrátiš. Všetko sa v zemi skončí, ona je tou, ktorá nás nakoniec všetkých bude strážiť. Okrem symbolu smrti je pôda aj symbolom domova, domovskej pôdy, kde stále niekto čaká.

Zatiaľ čo na paneloch sa objavujú obrazy, pred očami diváka sa odohráva príbeh života. Nie je to príbeh konkrétneho človeka, dokonca by sme mohli

povedať, že to nie je ani len príbeh ľudskej bytosti, ale akýsi symbolický prechod od narodenia až ku smrti.

Sledujeme dve bábky veľkosti človeka, ako sa navzájom obzerajú, stretávajú a nakoniec aj konfrontujú. Majú tváre, sú teda konkrétnymi identitami na zemi. Tie sa však stratia a oni musia tú svoju hľadať. Hľadanie, počas ktorého sa herci po scéne pohybujú so zakrytými tvármi je obrazom zveri, stáva sa obrazom sveta, kde je človek človeku vlkom. Po ťažkom hľadaní sa človek dostáva k Domovu, erosu, viere.

Tretou bábkou sa stáva herečka, pretože bábkou si nasadí na hlavu a jej ruky si natiahne na svoje. Vytvára tak postavu ženy, stareny, ktoré je životom skúšaná a tiež hľadá niečo, o čom možno ani sama netuší.

Domov je už na začiatku spomínaný vo forme chleba, ktorý oblepia páskou, zakonzervujú ho. Aj domov je niečo, čo nikto z nás nechce stratiť, najradšej by sme si ho nechali vo chvíli, keď nám v ňom bolo najlepšie. Zahodenie chleba symbolizuje vyletenie z hniezda. Každý raz musí z domu odísť. Vták, ktorý nemá krídla je metaforou človeka, ktorý vylieta z hniezda, no ešte nevie prečo, nevie kam smeruje, čo bude robiť. Neskôr, keď sa človek vracia, opäť ho čaká chlieb a domovská pôda. Je to miesto, kde vám dajú najesť bez akýchkoľvek otázok. Rozdanie chleba divákovi je symbolom, že do domu prijímame hostí, je otvorený aj iným ľuďom, ktorí by v ňom tiež mali pocítiť teplo rodiny. Domov je symbolizovaný aj pružinovou konštrukciou matraca s ktorou sa počas inscenácie výrazne pracuje. Je to teplá domáca posteľ, ale neskôr aj bariéra medzi ľuďmi, či pracovný stôl.

Eros, starogrécky boh znázorňoval kedysi potrebu ľudí spájať sa, neskôr zobrazoval nežnú lásku medzi partnermi. Od začiatku, keď sa dve bábky pohádajú a rozlúčia sa postupne dostávame k hercom. Bábky sú symbol, no herec je živý, svoje vlastné telo používa na vyjadrenie túžby po láske, objatí, náklonnosti. Po spoločnosti, alebo aspoň po krídlach túži aj vták. Neprestajne hľadá krídla, slobodu, nové možnosti. Vták je však aj symbolom erosu. Práve jeho prelietavosť a nestálosť gréckeho boha vystihovali. Tak ako on triafal ľudí zamilovanými šípmi, tak aj vták dáva starene stonky s obilím.

Vieru v inscenáciách Andreja Kalinku a Ivana Martinku netreba explicitne ukazovať. Autori vytvárajú pocit transcendentna celkovým tvarom, atmosférou, no najmä hudbou, ktorá tvorí výraznú zložku inscenácie. Hudba atmosféru vytvára, herci ju podporujú, nie naopak. Hudba je v inscenácii hierarchicky zaradená nad hereckú akciu, ona ju podnecuje, ukazuje, kam budú herci spieť počas jednotlivých výstupov. V inscenácii Domov, eros, viera sa vo veľkom množstve využívajú rôzne, i cudzojazyčné folklórne piesne a hudba znie doslova neustále. Už pri vstupe do sály počuť ruch, ktorý neutícha až do konca, aj keď počas inscenácie sa mení na ruch harmonický, zatiaľ čo na začiatku je to disharmónia rôznych zvukov. Ukazujú však aj konkrétne znaky. Kostol, nakreslený v mierke 1:33 je jedným z nich.

Pominuteľnosť človeka je najsilnejšie cítiť, keď chce po sebe niečo zanechať. Biele pásy papiera, na ktoré sú priamo na scéne tlačené slová Domov,

Eros, Viera symbolizujú ľudskú konečnosť. Človek nie je večný, no niečo po ňom existovať naveky môže. Aj to však autori vyvrátili, keď vystavené pásy po čase strhávajú a zahadzujú. Papier z nich je však nakoniec použitý ako krídla vtáka, ktorý ich konečne našiel. Jeho dúfanie tak nebolo zbytočné a nádej, že niekedy bude lietať sa zmenila na skutočnosť. V momente, keď nachádza krídla, odlieta tak ako vo chvíli, keď človek dostáva slobodu a využije ju ako len najviac môže.

Domov, eros, viera je inscenáciou mnohých významov, ktoré sa divákovi možno nikdy nepodarí všetky rozlúštiť. A to je dobré, pretože na to možno ani nie sme pripravení, nie je žiadané, aby divák pochopil všetko a hneď, priestor na rozmýšľanie ostáva aj po skončení inscenácie.

Alžbet. Rusnáková

Domov, eros, viera; Libreto: A. Kalinka, I. Martinka, M. Mikuláš, J. Poliak; Hudba: A. Kalinka; Bábky, masky: I. Martinka; Scéna, akčná malba: J. Poliak; Kostýmy: M. Plachá, I. Martinka; Svetelný dizajn: M. Juhás; Réžia: A. Kalinka, I. Martinka; Obsadenie: I. Martinka, M. Kalinková, M. Mikuláš, A. Marec, J. Poliak, A. Kalinka